

A XX. század madarai

– Kalmár Ferenc szobrászművész világa –

Az 1928-ban Szabadkán született Kalmár Ferenc a Hangya András festő- és grafikusművész által indított szabadkai figurális rajztanfolyamon szerezte elméleti és gyakorlati művészeti ismereteit 1946-ban. 1953-ban az újvidéki Tanárképző Főiskola képzőművészeti szakán tanári diplomát szerzett, majd egy szabadkai iskolában helyezkedett el. Ekkor még főként illusztrációkat, rajzokat, pasztellképeket készített, de már próbálkozott szobrászattal is. 1955-ben Belgrádban egy ismert szobrászművésznél, Milan Besarabichnál dolgozott, ott ismerte meg a szobrászat és a kerámia-készítés fortélyait.

Az 1950-es években sorra alakultak meg az első vajdasági művésztelepek Zentán, Topolyán, majd Kishegyesen, amelyeknek Kalmár Ferenc is aktív résztvevőjévé vált. Kishegyesen kezdett egyre többet kísérletezni a kerámiával, és ezen a művésztelepen dolgozott először együtt a feleségével, a Kalmár Magda néven ismertté váló keramikussal, akivel 1961 óta élnek és alkotnak együtt. Később újabb művésszel bővült a család: lányuk, Kalmár Magdolna Médi az iparművészeti egyetem kerámia szakán végzett.

Kalmár Ferenc első önálló tárlatán a szobrok mellett még akvarelleket és kerámiát is kiállított, majd egyre több szobor került ki a keze alól. Művészete több korszakra bontható, a realista szobroktól a leegyszerűsített formavilágú, stilizált fa- és agyagalkotásoktól a fémhegesztésű kompozíciókig, a lírai, áttört, csipkeszerű fémszobroktól a monumentális köztéri emlékművekig szinte lehetetlen számba venni alkotásait. Művészi pályáját leginkább a kísérletezés jellemezte: kísérletezett anyaggal, kifejezésmóddal, formával, tartalommal, kombinálta az anyagokat a papírtól az üvegen át a különböző fémekig, s az elért sikerek, a díjnyertes pályázatok mintha még inkább ösztönözték volna erre...

A rovar-, állat- és növényvilág formáiból fokozatosan kialakuló művészetével az 1960-as évek végén és az 1970-es években a vajdasági informel szobrászat szinte egyetlen képviselője. A rendkívül sokféle anyag mellett művészetében egyhez mindvégig ragaszkodott, és ez a fa. A fa mint anyag (sokszor a többi mellett) minden korszakában megtalálható, és a madár-motívum is végighúzódik művészetén (a madarat a Föld legtökéletesebb élőlényének tartja, amellyel minden érzés kifejezhető). Egy-egy madárszobor minden korszakában felbukkan, de egész ciklust (*Szárnyak*) is szentelt e témának. A madár-motívumot köztéri emlék-

műként is megformálta: 1994-ben avatták fel Szabadkán az egykori tömegsír helyén, az 1944/45-ös ártatlan áldozatok emlékére emelt, nagy vihart kiváltó *Vergődő madár* című emlékművet.

Kalmár 1982-ben néhány hónapot az Amerikai Egyesült Államokban töltött családjával, ahol elsősorban az indián művészet formavilága és az ősi indián technikák hatottak rá. Onnan ered madarai harsány színeinek harmóniája is.

Szobrai az 1990-es évek közepén kerültek be a szerbiai Jagodinán levő Naiv Művészetek Múzeumába. Az ottani alkotások hatására ő is közelebb került a naiv művészethez, ugyanakkor alkotásai magukon viselik a vajdasági szobrászatban egyedülálló fél évszázados művészi pálya során kialakult sajátos egyéni vonásait is.

Kalmár Ferenc művészetét számos díjjal elismerték, többek között a Forum Képzőművészeti Díjjal (Újvidék, 1993), a Naiv Művészetek 8. Biennáléjának különdíjával (Jagodina, 1997), a Naiv Művészetek 11. Biennáléjának szobrászati díjával (Jagodina, 2003), Pro Urbe Díjjal (Szabadka, 2003), a jagodinai Naiv Művészeti Múzeum Életműdíjával (2007).

Kalmár Ferenc szobrászművészetének más vonatkozásban is sajátos területét képezik a díjak: tervezője és kivitelezője a Híd Irodalmi Díjnak (B. Szabó Györggyel), a Forum Képzőművészeti Díjnak (Ács Józseffel), a Vajdasági Közművelődési Közösség Kultúra Szikrái Díjának, a Belgrádi Rádió Siring Zeneművészeti Díjának, a Magyar Nyelvművelő Egyesület Szarvas Gábor Díjának, az Aracs-díjnak.

Szobrai Magyarországon már többször szerepeltek kiállításokon, de Budapesten még nem volt önálló kiállítása. Tavaly két alkotása volt látható a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének (MKISZ) Andrássy úti Galériájában megrendezett a *Naiv és marginális művészet Szerbiában* című kiállításon.

A jagodinai Naiv Művészeti Múzeum a Szerbiai Művelődési Minisztérium támogatásával önálló Kalmár Ferenc-kiállítást rendez, amely a Közép-Európai Kulturális Intézetben nyílik meg ez év szeptemberében. A kiállítás szerzője, Nina Krstić művészettörténész mintegy ötven alkotást válogatott, jórészt a múzeum gyűjteményéből, amelyek Kalmár Ferenc szobrainak sajátos világát varázsolják majd Budapestre.

Balázs-Arth Valéria

„Kalmár Ferencnél a művészi ötlet tárgyasulásának folyamata sajátos szertartás, amelyben egyesül, szemben áll és kölcsönösen kiegészíti egymást a művész és a fa. Az eldobott fatuskó, ág vagy gyökér amorf alakjából Kalmár elkezd alkotni, teremteni, életre kelti a formákat. Behatol a fába az egészséges rétegig, illetve eltávolítja a száraz és sérült anyagot, ezzel előbukkan a forma természetes vonala, amely „feltör” és előtárja ősfarmait. A fa csak felkínálja a formát, a természet az elsődleges mester, én csak utána következem – hangoztatja gyakran a művész. A természetben talált fa alakja néha állatalakokra emlékeztet. A kívánt formát Kalmár a görbe vonalak, bemélyedések, hasadékok, dudorok egyenesítésével éri el. A térfogat megfigyásával vagy éppen változtatásával alakítja hozzá az anyagot a végső, de gyakran mégis bizonytalan ötletéhez, ami azt jelenti, hogy az adott pillanatban néha változtat az elképzelésén: az újonnan létrejött forma spontánul felkínál egy tartalmat, és a művész elképzelésének megvalósítása egy teljesen új realitássá alakul át.

Kalmár ihletének fő tárgya mindenképpen az állatvilág: a bogarak, gyíkok, szöcskék, tücskök, lepkék, de mindenekelőtt művészi *credója* a monumentális, élénk színekre festett, különféle madarakban fejeződik ki. Kalmár Ferenc madarainak ez a különös enciklopédiája mutatja a művész teljes odaadását, érzelmi kötődését a madarakhoz. Évtizedek óta lekötik a figyelmét. Tanulmányozza, figyeli őket, csodálja titokzatos viselkedésüket, közelségüket a természethez. Kalmár egész életfilozófiája az embernek azon a törekvésén alapszik, hogy a magasba emelkedjen, elérje az eget. *A madarak isteni teremtmények. Kecses tartásukkal és gyengédségükkel csodálatba ejtik az embereket. Ezeknek a csodálatos lényeknek emlékműveket kell állítani, mert*

lehetséges, hogy a mi nemzedékeink az utolsók, akik még a természetben hallhatják a fülemüle énekét – mondja a művész.

Kalmár Ferenc lényében életre kelti a természetből felhalmozódott hangokat, és felforrósítja magát a formát, amely az ötletet adja. Ez a nagyon közeli, bensőséges viszonya a fa szerves formájával a művész sorsává válik. A fa a társa az elmélkedésben, elmélyülésben, ahonnan egyengetni próbálja az emberi konvenciók hordalékait az önismeret-re való törekvésben.

A fa anyagába való bemetszésekkel a művész megszabadítja a formát a *feleslegtől*, megszelídíti a természetet; megpróbálja ellenőrizni az ujjai alatt érzett térfogat energiáját, amíg hangsúlyosabb teszi a vágásokat, vagy finoman formálja a körvonalakat. Mindaddig Kalmár a szobrász. Megteremti az alapot a következő, az igazi, kutató képzőművészt felfedő fázisáig, amikor a forma festővászonra válik!

A vonal és a szín különleges esztétikai élményt jelentenek a művész alkotásaiban. A szobrászon időnként felülkerekedik a festő! A vonal hangsúlyozza, vagy esetleg enyhíti a szétrobbant formákat. A vonal körülhatárolja az alakot, vezeti a látogatót a művészi ötlet intencióinak mélyebb, újabb rétegein keresztül. A vonal asszociációkat kelt, kiemel, az esetek többségében a vonalé a végső szó: meghatározza az atmoszférát, életre kelt, új energiával tölt fel, és meghatározza a szobor jellegét. A színnek és a formának ez a sajátos, hihetetlen, okozati-következményi viszonya teszi Kalmár Ferencet élvonalbeli nagy művésszé, aki sajátosan eredeti életművével összekapcsolta a festészetet a szobrászattal, mint a művészet két oszlopát, amelyek között alkotásai képeznek hidat.”

Nina Krstić

a jagodinai Naiv Művészetek Múzeumának igazgatónője

